

Iz zgodovine kranjskih trgov.

I. Početek in razvoj naših trgov.

L. Podlogar.

[(Nadaljevanje.)]

a vpoglejmo zdaj še nekoliko v stare pripovedke!

Feničani! Feničanski kraljevič Kadmos se je podal na morje, da poišče svojo sestro Evropo, ki mu jo je odpeljal Zeus (Jupiter). Spremljevali so ga zvesti Feničani. Tem so bila kot trgovcem znana pota po morju in po obrežnih pokrajinah Sredozemskega morja. Z njimi in Evhelci je napadel Kadmos Ilirce, jih premaгал in postal njih kralj leta 1448. pred Kristom. Grški pisatelj Lukijan (125 do 180 po Kristu) imenuje tega kraljeviča naravnost feničanskega trgovca. K staremu Iliriku je pa spadala tedaj tudi naša dežela.

Stara grška pripovedka o Argonavtih, ki jih je vodil Jazon, tudi razodeva to zgodovinsko dejstvo, da so bile starodavne kupčijske zveze med Grki in našimi pokrajinami.

Jazon, sin tesalskega kralja, je odplul z ladjo, imenovano Argo, v solnčno Kolhido ob vzhodni obali Črnega morja, da se polasti tam s spremljajočimi ga tovariši, Argonavti, zlatega runa. Nazaj so se vozili po Istru (Donavi), Savi in Ljubljanci — koder je ustanovil Jazon mesto Emono (Ljubljano) — do sedanje Vrhnike. Od tam so nesli ladjo Argo do morja in zopet vozili po Jadranskem morju domov. Ta pravljica nam potrjuje, da so bile že v davnih časih kupčijske zveze med skrajnim evropskim vzhodom in zahodom, in da je bila pri tem Kranjska važna postojanka vsled svoje ugodne zemljepisne lege in plovni rek.

Jazonovo ekspedicijo, ki se je izvršila okoli leta 1260. pred Kristom, nam razlagajo učenjaki-starinoslovci na podlagi starih zgodovinskih in zemljepisnih knjig tako-le:

V času, ko je živel Jazon (1260 pred Kristom), so trdili in učili grški učenjaki, da je Italija onstran Jadranskega morja najzadnja dežela. Kaj je zapadno od Italije, ni vedel nihče. S to deželo se je za Grke svet nehal; tam so si mislili konec sveta. Trdili so pa tudi, da je Jadransko morje zvezano po rekah s Črnim morjem. Do te trditve jih je privedla pravljica o drznem odkrivatelju sveta, ki se je po rekah prepeljal v davnih časih iz enega morja v drugo, namreč iz Črnega v Jadransko morje. To pravljico so pa zanesli na Grško egiptovski duhovniki iz mesta Tébe.

V Kolhidi, današnji Mingreliji — tako so trdili egiptovski učenjaki — se hrani v mestu »Aéa« natančen popis te vožnje in tudi primeren zemljevid sveta, preko katerega je jadral ta odkrivateelj, staroveški Kolumb. Posebno natančno je bila opisana in zarisana ona reka (Donava), po kateri je prišel do druge, od jugovzhoda vanjo tekoče reke (Save).

Ob izlivu je zapustil Ister in brodil po Savi. Tem potom je došel v Jadransko in nato v Jonsko, grško morje.

O tem je bil poučen tudi tesalski kraljevič Jazon. Polotila se ga je neukročena želja, poizkusiti to pot in z ladjo Argo prepotovati neznani svet. Pred vsem mu je bilo na tem, da pride v posest omenjenega popisa in zemljevida.

Zbere večje število drznih in neustrašenih junakov in odrine proti Kolhidi. Tam se polasti skrbno hranjenega zemljevida in popisa, zraven pa ugrabi in odpelje tamošnjemu kralju še hčer Medėjo.

Na nasvet tovarišev se pa z ropom ne vrne domov, ampak krene naravnost v Ister (Donavo), meneč, da tako odide najbolj gotovo preganjalcem, ki jih je kralj takoj postal za njim. Pripelje se do tam, kjer se reka deli v dva rokava. Zavozí v južnega v nadi, da je tu pot v Jadransko morje. Vozi po Savi navzgor, pa zopet pride do rokovišča. Popusti večjo reko in vozi po Ljubljani. Kmalu prijadra do njenega izvira. Tu pa spozna, da so prazne njegove nade, da pride skoraj do morja. Namesto na morju se znajde pred pustim gorovjem. Bilo je že pozno na jesen. Nazaj se ne upa iz strahu pred zasledovalci, naprej pa ne more. Ladjo pusti ob izviru Ljubljane, kjer je bila takrat že precejšnja naselbina Tavriščanov, s tovariši se pa vrne nazaj po Ljubljani in si izbere za prezimovišče mal otoček sredi ljubljanskega jezera. Tam ustanovi utrdbo ali mesto Emono v današnjem Krakovskem predmestju.

Na pomlad dá Jazon ladjo razdreti in prenesti preko Krasa do morja. Tako piše rimski geograf Plinij (72. po Kristu). Štiristo let pozneje sta prerešetovala Plinijevo zemljepisje grška učenjaka Cózim in Zocómen. Obema se je zdelo to prenašanje ladje preko Krasa neverjetno. Trdila sta, da so Tavriščani prepeljali Jazonu ladjo do morja s pomočjo živine na valjarjih. Poznejšim zgodovinarjem se je pa zdelo to še manj verjetno. Če bi bile takrat speljane preko Krasa široke in gladke ceste, bi navsezadnje še šlo; a ceste so gradili po teh krajih šele Rimljani več kot tisoč let pozneje. Zadovoljili so se poznejši zgodovinarji z verjetnejšo trditvijo, ki ji moramo pritrditi tudi mi, da je namreč Jazon popustil ladjo na Vrhniki. Kupili so jo Tavriščani, ne za denar, ki ga takrat še niso kovali, ampak zamenjali [so jo za blago. Živež in blago so potem prepeljali Argonavtom domačini do morja, pa menda tudi ne prepeljali, ampak prenesli v tovorih s pomočjo domače živine.

Na obalah Jadranskega morja so si Argonavti potem zgradili novo ladjo in se ukrcali na morje proti domu.

Užaljeni in oropani kralj Kolhide je poslal za Argonavti preganjalce. Vodil jih je Absirt, brat ugrabljene kraljične Medėje. Tudi ta je vozil po Donavi, pa pred izlivom Save je stopil na suho in preko severnobalkanskih gorâ je hitel k morju, da bi prestrigel Jazonu pot. Na dalmatinski ali južnejši obali si je stesal ladij in je zasedel s spremljajočimi ga vojaki vse tamošnje otoke.

Jazon, ki se ni upal voziti po širokem morju, se je držal bolj obrežja. Ustavil se je na otoku Brigeis, da se preskrbi z živežem in z vodo. Na svoj veliki strah je pa hitro spoznal, da je obdan od zasledovalcev. Pošlje torej nekaj svojih zvestih do Absirta in ga prosi, naj pride v tempelj boginje Diane, kjer se hoče on z njim spraviti in po možnosti popraviti storjeno krivico. Absirt pride v svetišče v nadi, da se mu vrne ljubljena sestra, a mesto sestre najde kraljevič tamkaj smrt. Jazon ga zavratno umori ob žrtveniku, potem pa naglo odrine s tovariši naprej ter tako uide maščevanju.

Absirtovi tovariši so zastonj čakali, da se vrneta iz svetišča smrtna sovražnika spravljena. Iščejo Absirta in najdejo njegovo mrtvo truplo. Pokopljejo ga na otoku v globokem žalovanju. Domov se pa ne vrnejo; nočejo se ločiti od groba ljubljenega kraljeviča. Nekaj se jih naseli na otoku, drugi si pa postavijo na nasprotnem obrežju hiše in tam ustanove današnjo Polo.¹

Nekaj prinosa k trgovski zgodovini po naših krajih nam poda tudi rimski zgodovinar Livij. V prvi knjigi, takoj od kraja, nam pripoveduje, da je bežal po razdejanju Troje (Ilijona) po isti poti kakor Jazon tudi Antenor, brat pobožnega Eneja: »Kjer so na begu prvič izstopili in se naselili, tam so dali kraju ime 'Troja' in naselbini 'Trojanska'. Naselniki so bili Heneti.«² Naši zgodovinarji pa namigavajo, oziraje se na to mesto v knjigi Livijeve, da so trojanski begunci ustanovili naselbino na Trojanah ob kranjskoštajerski meji. Trdijo tudi, da izvira naša beseda »kmet« od tu naseljenih Henetov, ki so začeli obdelovati zemljo (henet-hnet-kmet).³

Te in podobne pravljice in pripovedke nam podajajo torej v jedru dokaze, da je bila Kranjska dežela nekako križišče trgovskih potov v prastari dobi. Tod čez so hodili Feničani in Grki proti Severnemu morju, kamor so jih mikali bogati zakladi jantarja. Gibraltarskega preliva so se namreč bali kakor Scile in Karibde pri Mesini. Tisto obojestransko obrežje so imeli namreč Grki za morske zmaje, ki požirajo ladje. Takih morskih pošasti so si domišljali Grki v neizmernem številu v Atlantskem oceanu. Šele v novejšem starem veku so si upali po tej poti v Severno morje. Preje so pa prihajali tja preko osrednje Evrope čez Balkan ali od Črnege in Jadranskega morja.

V teh bajeslovnih časih so se pečali prazgodovinski Kranjci z lovom, ribištvom in živinorejo. To se da sklepati iz najdenih predmetov v prastarih gradiščih, seliščih in gomilah. Tujci so jih učili zasajati trto in kopati rudo. Zanimivo je to, da so se našli povsod v bližini velikih prazgodovinskih gradišč in grobišč kupi železne žlindre. Grobovi so namreč bogati, bogastvo pa prihaja od železne industrije. Nekateri

¹ Gesch. d. Handels von Illyrien. Hen. Costa, Mitth. d. Musealv. f. Krain 1851, 32.

² T. Liv. lib. I. cap. 1.

³ Blätter aus Krain 1858, 142.

ugovarjajo, da bi bili že v predrimski dobi kopali tod rudo, češ: Koroška in Štajerska ne pozna prazgodovinske žlindre in tudi grobov ni najti. Temu nasproti pa trdijo priznani starinoslovci, da je Koroška in Štajerska še premalo preiskana. Tudi kažejo nekateri znaki na to, da se je dovažala od tam ruda na Kranjsko, bliže morju, in da so potem tukaj rudo topili.¹

Prazgodovinski Kranjci so sejali že tudi lan in izdelovali platno; razvito je bilo tudi lončarstvo.

Posebno živahno se je pa razvila tod obrt in trgovina, ko so si ob Kristusovem času podvrgli Rimljani naše kraje. Ti so prepregli našo deželo z gosto mrežo dobrih cestâ, ki so služile sicer v prvi vrsti vojaškim namenom, pa tudi trgovini in obrti. Po teh cestah so dohajali v deželo rimski trgovci in naselniki. Visoko izobraženi Rimljani so posebno dobro znali izrabljati zaklade zemlje. Rudnike za baker, železo in svinec, kjer so kopali deloma že Predrimci-Illiri, so Rimljani iznova odprli. Gradili so tod fužine in pospeševali kovaško obrt. Domači kranjski izdelki so se v veliki množini izvažali v Italijo. Na pisanih rimskih kamenih-spomenikih se omenjajo zadruga kovačev, tesarjev, suknarjev in brodarjev. Vse to nam priča o cvetoči obrti v naši deželi za dobe rimskega gospodstva. Tržilo se je izprva na izmenjevalen način: blago za blago.

Rimski trgovci so jemali radi živalske kože in kupovali nekatere vrste živali. Po Notranjskem je bila razvita konjereja, po vsej Kranjski pa prašičereja. Razen Hrvatske in Ogrske je zalagala tudi Kranjska vse meščane milijonskega mesta Rima s svinjskim mesom. Rimski pisatelj Strabo pravi, da je bilo Rimljanom te vrste meso posebna slaščica.

V Italijo so izvažali davni prebivalci teh krajev tudi velike množine volne, kar nam zopet priča, da je bila pri nas ovčjereja že zdavnaj udomačena in razvita. Celo neke vrste lesa so oddajali domačini v tujino v veliki množini. V Italiji so imenovali ta les »jokajoči les«. Solze tega lesa so bile kapljice zlahtne smole, iz katere so izdelovali trgovci za lišpave Rimljanke razno dišavje in mazila. Splošno trdijo, da je bil ta les naša mecesnovina.

To in drugo blago so zamenjavali domačini za razna olja, vina in za morsko blago, posebno za sol in ribe.

Ko so pa začele pohajati v naše kraje številne rimske legije, je vojaštvo kupovalo in plačevalo blago z denarjem. Domačini so tudi denar radi sprejemali. To so potem v Italiji izveli za tamošnje blago.

(Nadaljevanje.)

¹ Argo I. 12.

